

Halkla İlişkiler ve Etik: 1990 - 2021 Yılları Arasında Yayımlanan Akademik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme

Ege Simge DEMİREL

Yeditepe Üniversitesi

İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

simge.demirel@yeditepe.edu.tr

İstanbul

Çağla COŞAR

Yeditepe Üniversitesi

İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

cagla.cosar@yeditepe.edu.tr

İstanbul

Özet

Halkla ilişkiler disiplini açısından etik kavramının önemi bir kuruluşun etik beyanlarının kaynağı ve o kuruluş için etik ve sosyal politikaların deposu olmasıdır. Ayrıca halkla ilişkiler uygulayıcıları, toplum için etik bir kamu denetçisi olarak hareket etmelidir. Halkla ilişkiler ve etik kapsamındaki bu araştırmanın amacı, literatür taraması ile halkla ilişkiler ve etik konusunun akademik yazında ne kadar yer aldığını saptamak ve geçmişte yapılan çalışmalarını göz önüne alarak, bu alandaki eksikliği tespit ederek ve gelecek çalışmalara ışık tutmaktır. Araştırma kapsamında, 1990 yılından 2021 yılına kadar, Google Akademik, ve DergiPark'ta yer alan makaleler ile Ulusal Tez Merkezi'nde (tez.yok.gov.tr) yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri taranmış, başlığında "halkla ilişkiler" bulunan ve etik konusunu ele alan çalışmalar değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre, derleme makalelerin araştırma makalelerine göre sayıca fazla olduğu ve Google Akademik ile DergiPark'ta yer alan makalelerin, Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan tezlere göre daha az sayıda olduğu görülmektedir. Halkla ilişkiler ve etik alanı, araştırma sonucuna göre niceliksel olarak yetersiz kalmaktadır. Bu kapsamda halkla ilişkiler ve etik konusunun, gelecekteki çalışmalarda, bir araştırma nesnesi olarak ele alınıp, literatür taramalarının yanı sıra, nicel yöntemlerle ele alınması, alandaki bu boşluğu kapatılmasına destek olabileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Halkla İlişkiler, Etik, Halkla İlişkiler ve Etik

Public Relations and Ethics:

An Evaluation of Academic Studies Published between 1990 – 2021

Abstract

The importance of the concept of ethics in terms of public relations discipline is that it is the source of an organization's ethical statements and the repository of ethical and social policies for that organization. In addition, public relations practitioners must act as an ethical ombudsman for society. The importance of the concept of ethics in terms of public relations discipline is that it is the source of an organization's ethical statements and the repository of ethical and social policies for that organization. In addition, public relations practitioners must act as an ethical ombudsman for society. The aim of this research, taking into concern the studies done in the past, which is within the scope of public relations and ethics, is to determine how much public relations and ethics is included in the academic literature with a literature review, and to determine the deficiency in this field and to shed light on future studies. Within the scope of the research, from 1990 until 2021, articles in Google Academic, and DergiPark directories, and master's and doctoral theses in the National Thesis Center (tez.yok.gov.tr) were analyzed studies that were carried out by searching the words "public relations" and "ethic" in the title and that dealt with the issue of ethics were evaluated. According to the findings obtained as a result of the evaluations, it is seen that the review articles are more numerous than the research articles and the articles in Google Scholar and DergiPark are less in number than the theses in the National Thesis Center. According to the results of the research, the field of public relations and ethics is quantitatively insufficient. In this context, it is predicted that the subject of public relations and ethics will be handled as a research object in future studies and handled with quantitative methods as well as literature reviews, which will help to close this gap in the field.

Keywords: Public Relations, Ethics, Public Relations and Ethics

Giriş

Halkla ilişkiler kavram ve meslek olarak stabil olmayan, sosyal durumlara göre dinamikliğini koruyan canlı bir olgudur. Ele alındığı her dönem tartışılan ve kümülatif biçimde geçmişten beslenen bir alan olup; ilk görünürlüğünün propaganda olarak çıkması da alan ile ilgili etik bağlamındaki irdelemeleri pekiştirmiştir (Ustakara, 2019). Bu kapsamda, halkla ilişkileri bir meslek olarak ele alıp etik perspektifinden tartışmak ne kadar önemliyse, halkla ilişkilerin etik bağlamda, akademideki görünürlüğünü, çalışmalarda hangi kapsamda, şekilde ve nicelik ile nitelik olarak nasıl konumlandığını görmek; merkezinde insan ve toplumun yer aldığı halkla ilişkiler alanının etik açıdan akademide ne kadar yer aldığının belirlenmesi, konunun ne kadar önem arz ettiğini gözler önüne serecektir.

Çalışmanın kavramsal çerçevesinde etik kavramının ne olduğu açıklanmış, daha sonrasında da halkla ilişkiler ile etik arasındaki ilişki, irdelenmiştir. Araştırma kısmında, “Google Akademik” ve “DergiPark”ta 1990-2021 yılları arasında “halkla ilişkiler” ve “etik” kelimeleri aranmış olup; başlığında “halkla ilişkiler” geçen konusunda etik olan makaleler ile yine aynı yıllar arasında konusunda “etik” başlığında ise “halkla ilişkiler” kodları geçen “Ulusal Tez Merkezi” (tez.yok.gov.tr) üzerinden yüksek lisans ve doktora tezleri taratılmıştır. Ortaya çıkan bulgular, kıyaslanarak değerlendirilmiş ve alanın akademideki görünürlüğü tartışılmıştır. Çalışma, konusu bağlamında özgün bir nitelik taşıyıp, Türkiye’de halkla ilişkiler ve etiğin aynı çatıda bulunduğu akademik çalışmaları göstermek adına da önem arz etmektedir.

Etik Kavramı

Antik Yunan zamanında doğa felsefecilerinden sonra gelen ve etik düşünce geleneğinin ilk ahlaki profesörü olarak bilinen Socrates, literatürde günümüzde de kullanılan Sokratik yöntem ile yaşam pratiğinin de içerisinde yer alması gereken konuların başında gelen “etik” kavramını aramaya başlamıştır. Socrates’e göre etik iyiye yönelmek için çoğunluk yerine çoğulculuğu hedefleyen, uzmanlık (bilgelik) gerektiren bir konudur. Etik kavramını aramanın en iyi yolu karşılıklı tartışma ve bu tartışmaları bir kanıta dayandırmaktır. Socrates’e göre uzmanlık çok önemlidir çünkü erdem ve bilgi birbirleriyle örtüşmektedir (Platon, 2010, Magee, 2017: 25).

Aristoteles ise etiği haz duyguları arasında aramaktadır. Aristo’nun amacı mutlak mutluluğa ulaşmaktır. Mutluluk doğru zaman içerisinde doğru şeyleri hissederek, hazların peşinde koşmak yerine doğru bir insan olmak için doğru şeyleri yapmaya yönelmektir (Aristo, 2020: 28). Bu bağlamda mutluluğu bulmak için altın orta çok önemlidir. Altın orta erdemlilik ve erdemsizlik arasında iki ucu temsil eder ve bu kavramların arasında uyumun bulunması ve orantılı olması çok önemlidir (Magee, 2017:39).

Ödev ahlaki içerisinde Kant’ın ileri sürdüğü mutlakiyet anlayışına göre ise insanların ödevleri bulunmaktadır. İnsanlar yaptıkları işleri çıkarlarına uygun geldiği için yaparlar ancak Kant’a göre eylemler ancak ödevden dolayı gerçekleşirse ahlaki bir değer taşımaktadır (Kuehn, 2020: 282).

Antik Yunan felsefecileri tarafından farklı olarak ele alınsa da etik kavramı, ahlak yargılarını, ahlak davranışlarının doğasını ve günlük yaşam içerisinde yer alan ahlak anlayışını daha farklı bir boyuta taşıyan bir olgudur. Prof. Dr. Ionna Kuçuradi’ye göre (2007) “ahlak” kelimesi evrenselliği temsil etmez, ahlak insani olaya ve eyleme göre farklılıklar gösterebilirken etik kelimesi zamansız ve evrensel bir kelimedir.

Modern anlamda etik kavramı aynı zamanda bireysel etik, mesleki etik, kurumsal etik ve toplumsal etik olarak da sınıflandırılmaktadır. Bireysel etik, kişilerin güvenilir ve dürüst olmasını temel alan bir kavramdır. İş etiği veya diğer adıyla mesleki etik ise insanların meslekleri uygularken uymaları gereken kurallar ve davranışlar olarak tanımlanabilir. Kuruluş etiği, kişi etiği veya mesleki etik meselesinden daha çok tartışma altında olan bir konudur. Bu durumun başlıca nedeni ise kuruluşların büyük bir rekabet içerisinde olmalarıdır. Bu amaçla; Lattimore, Baskin, Heiman, Toth ve Van Leuven (2009: 85) kurumun etik davranışlara uygunluğu konusunda geliştirmesi gereken standartları dört aşamada ele almıştır. Bunlar; uzmanlık, özerklik, mutabakat ve sorumluluk olarak tanımlanmaktadır. Uzmanlık, mesleğin toplumdaki işlevini yerine getirmesi için hayati gereklilikler olan özel bilgi ve beceriyi anlatır. Özerklik, uygulayıcının dışarıdan müdahale olmaksızın pratik yapmasına izin vermesidir. Mutabakat, kurumun değerleri içerisinde mükemmellik arayışıdır. Son olarak da sorumluluk, uzmanlık tarafından verilen gücün, uygulayıcının paydaş grupları ile bir güven ilişkisi gerektirdiği anlamına gelir (a.g.e.: 85).

Halkla İlişkiler Alanında Etik Kavramının Önemi

Halkla ilişkiler disiplini, “özel ya da tüzel kişinin, yani bir insanın, derneğin, özel ya da kamu kuruluşunun karşılıklı iş yaptığı gruplarla ilişkiler kurması, varsa ilişkilerini geliştirmesi için gösterilen çaba” olarak tanımlanmaktadır (Asna, 2012: 7). İletişimi merkezine alan halkla ilişkiler disiplini uzmanlar tarafından yerine getirilmesi gereken bir yönetim görevidir, gruplar arasında iletişimi düzenler, kurumların sorumlu bir şekilde davranış göstermelerini sağlar, yönetimi hedef kitleler hakkında bilgilendirir ve tüm bunları yerine getirirken araştırma yöntemleri ve çeşitli iletişim araçlarından faydalanır (Peltekoğlu, 2018: 4). Bu kadar geniş bir role sahip olan halkla ilişkiler, dürüstlük, bütünlük, açık sözlü iletişim gibi değerleri içermesine rağmen etik anlamda en sık eleştirilen alanlardan biridir. Halkla ilişkiler disiplininin bu tür eleştirileri almasının nedenleri ise halkla ilişkiler uzmanlarının geçmişte spin doktor olarak eleştirilmesi, etik olmayan kurumsal sosyal sorumluluk projeleri, medya ile ilişkilerde yaşanan problemlerin yanı sıra gelişen teknoloji, tüketici ve çevresel hareketlerin artması olarak da sıralanabilir (Hürmeriç, 2016: 407; Okay ve Okay 2010: 541). Bu kapsamda Parsons’a göre (2016: 1), halkla ilişkiler pratiğinde etik ikilemleri tanımak bunlarla yüzleşmek ve çözebilmek için uğraşmak etiğin en önemli üç yönüdür.

Halkla ilişkiler disiplini etik konusunda iki ayrı bakış açısına sahiptir. Bunlardan bir tanesi faydacı etik olarak tanımlanan ve kurumun kendi çıkarları doğrultusunda hedef kitlelerini ikna etmeye dayalı bir yapıya sahip olmasıdır. Freeman’ın paydaş teorisi ile de etkilenen bu etik

kavramı, asimetrik bir iletişim yapısı altında bir yönetime sahiptir. Deontolojik etik anlayışına göre ise, Kant'ın ödev ahlaki çerçevesinde sorumlu bir davranışın baz alınıp simetrik bir iletişim yapısının kurulmasının önemi vurgulanmaktadır. Bu kapsamda Grunig'in ele almış olduğu mükemmel halkla ilişkiler yaklaşımını da simetrik iletişimi kapsamaktadır (Porter, 2010). Ancak Hürmeriç'in aktarmış olduğu gibi Peltekoğlu'na göre (2016: 411), kurumların amaçlarının ve iletişim hedeflerinin incelenmesi, iletişim hedeflerinde niyetlerinin anlaşılması, halkla ilişkiler modelini incelemeden önce yapılması gereken en önemli unsurdur. Her ne kadar asimetrik halkla ilişkiler uygulamaları etik olarak kabul edilmese de uygulayıcılar, dürüstlük ve iyi niyetle hareket ederlerse etik olabilirler, böylece halkın çıkarlarına kasıtlı olarak zarar vermezler; ilettikleri mesajların arkasındaki nedenleri ve bakış açılarını ortaya çıkarırlarsa; aldatıcı iletişim yöntemleri kullanmazlarsa ve aslında kendi amaçlarını da tam anlamıyla ifşa ederlerse doğru bir iletişim kampanyasını sürdürmüş olabilirler (Roper, 2005: 76). Bu kapsamda halkla ilişkiler uzmanları ahlaki davranışlar sergileyerek kurumun etik vicdanı olarak davranmalıdırlar. Bu tür davranışlar aynı zamanda kurumların itibarlarına olumlu bir katkı sağlar (Bowen, 2008).

Halkla ilişkiler disiplininin etik koşullar altında gerçekleştirilebilmesi için belirli etik kodlar oluşturulmuştur. Kamuyu Bilgilendirme Modeli ile tanınan Ivy Lee halkla ilişkiler disiplinde "İlkeler Deklarasyonunu tanımlayarak alandaki ilk etik kodları tanımlayan kişidir. Kamuyu bilgilendirme modeli ışığı altında Ivy Lee aşağıdaki açıklaması ile mesleğin ilk etik kodu olarak halkla ilişkiler uygulayıcılarının dürüst olması gerektiğini vurgulamıştır.

"Burası gizli bir basın bürosu değil. Tüm çalışmalarımız açıkta yapılıyor. Haber vermeyi amaçlıyoruz. Burası bir reklam ajansı değil. Herhangi bir meselemizin iş ofisinize gitmesi gerektiğini düşünüyorsanız, kullanmayın. Bizim meselemiz doğru. İşlenen herhangi bir konuyla ilgili daha fazla ayrıntı derhal sağlanacak ve herhangi bir gerçek beyanını doğrudan doğrulamak için herhangi bir editöre en dikkatli şekilde yardım edilecektir. Özetle, planımız açık ve net bir şekilde ticari kaygılar ve kamu kurumları adına, Amerika Birleşik Devletleri basınına ve kamuoyuna, kamuoyunun bilgisine değer ve ilgi duyduğu konularda hızlı ve doğru bilgi sağlamaktır" (Spector, 2021).

Uluslararası Halkla İlişkiler Derneği (IPRA), halkla ilişkilerdeki etik kodlarını belirlerken kişi etiğinden mesleki etiğe kadar uzanan geniş bir içerik oluşturmuştur. Bu kapsamda hazırlanan Uluslararası Ahlak Yasası, halkla ilişkiler uygulayıcılarının halka, basına ve diğer meslektaşlarına yönelik davranışlarını kapsamaktadır. 1961 yılında Venedik'te, 1965 yılında Atina'da ve 2007 yılında Brüksel'de etik kodları belirlenmiş ve etik kodlar, 2011 yılında içinde yaşadığımız çağı yansıtabilecek şekilde güncellenerek tek bir belgede birleştirilmiştir (IPRA, 2020).

Amerika Halkla İlişkiler Derneği (PRSA) ise 2000 yılında halkla ilişkiler ve etik konusunu belirli başlıklar altında toplamıştır. Bu başlıklar savunuculuk, dürüstlük, uzmanlık, bağımsızlık ve adalettir (PRSA, 2020). Helsinki Bildirgesi ise halkla ilişkiler disiplinin kalitesi konusunda bilgiler içermektedir (Okay ve Okay, 2010: 615). Lizbon Bildirisi 1978 yılında Halkla İlişkiler Avrupa Konfederasyonunun genel oturumunda ele alınmıştır.

Ülkemizde ise TÜHİD'in internet sayfasında TÜHİD Meslek İlkeleri yer almaktadır. Halkla ilişkiler mesleğinin profesyonel bir şekilde yerine getirilmesi ve ülkemizde mesleğin itibarının korunması için TÜHİD üyelerinin uygulamaları gereken 14 adet etik kural belirtilmektedir (TÜHİD, 2020). Etik kuralların ihlaline yönelik herhangi bir şikayet olduğu zaman derneğin etik kurulu, konu hakkında bir değerlendirme yapmaktadır. Ancak TÜHİD meslek ilkelerinin sadece üyeler tarafından yerine getirilmesi gereken kurallar olarak tanımlanması ve diğer uygulayıcıların bu kapsam dışında bırakılması eleştirilen konulardan biri olmaktadır.

Halkla ilişkiler disiplininin etik bağlamda uygulanması, disiplinin itibarı için çok önemlidir. Özgen'in de belirtmiş olduğu gibi *“halkla ilişkilerin itibarının korunması için hukuk kuralları, evrensel ve yerel kurallar, ahlak yasaları yanı sıra etik kavramı da çok önem taşımaktadır. Bu nedenle iletişimin her türlü aracını kullanan halkla ilişkiler disiplinin de bu konularda denetim güçlüğü çektiği gözler önündedir”* (2016: 403). Halkla ilişkiler disiplinin etik konulu eleştirilerden ayrılabilmesi için de halkla ilişkiler uygulayıcıları ve akademisyenlerinin ortak ve evrensel etik değerler altında toplanması önem taşımaktadır.

Araştırmanın Konusu ve Amacı

Halkla ilişkiler ve etik kapsamında yapılmış olan bu araştırmanın amacı, literatür taraması kapsamında halkla ilişkiler ve etik konusunun akademik yazında ne kadar yer aldığını saptamak ve geçmişte yapılan çalışmalarını göz önüne alarak, bu alandaki eksikliği ortaya koyarak gelecek çalışmalara ışık tutmaktır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, halkla ilişkiler disiplinin ivme kazanmaya başladığı 1990 yılı ile 2021 yılı arasında “halkla ilişkiler” ve “etik” kelimelerini içeren makaleler ve tezler taranmıştır. Google Akademik ve DergiPark arama dizinlerinde “halkla ilişkiler” ve “etik” başlıkları örneklem olarak alınmış ve başlığında Halkla İlişkiler geçen ve etik ile ilgili olan konular incelenmiştir. Tez incelemesi için ise, Ulusal Tez Merkezi (tez.yok.gov.tr) kapsamında yer alan, başlığında

“halkla ilişkiler” geçen ve konusunda etik olan çalışmalar ele alınmıştır. Araştırma kronolojik bir yapıda olup yıllar içerisindeki değişimi göstermektedir.

Araştırma kapsamında, nitel araştırma çeşitlerinden doküman analizi yöntemi kullanılacaktır. Makaleler ve tezlerin doküman analizi Geray’ın (2006) sınıflandırması baz alınarak gerçekleştirilmiştir. Geray, dokümanları, niteliklerine ve buldukları ortama göre iki şekilde sınıflandırmıştır. Bu çalışmada da veriler, niteliklerine göre makale ve tez olarak ayrılıp; Google Akademik, DergiPark ve Ulusal Tez Merkezi olarak buldukları ortama göre kategorize edilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Google Akademik, DergiPark ve Ulusal Tez Merkezi (tez.yok.gov.tr) arama motorlarında yer alan, 1990-2021 yılları arasında yayımlanan, Türkçe yazılmış akademik makaleler ve yüksek lisans ile doktora tezlerini kapsamaktadır.

“Google Akademik” Bulguları

Google Akademik üzerinden 1990 ve 2021 yılları arasında “halkla ilişkiler” ve “etik” kelimeleri taranmış ve başlığında halkla ilişkiler kelimeleri geçen ve etik ile ilgili olan konular araştırmaya dahil edilmiştir. Bu kapsamda Google Akademik üzerinde “halkla ilişkiler” ve “etik” kavramları aratıldığında ve tarihleri 1990 ve 2021 olarak sınırlandırıldığında toplamda 8.740 adet makaleye ulaşılmıştır. Başlığında halkla ilişkiler kelimeleri olan etik konulu makaleler aşağıda listelenmiş, tezler ve kitaplar çalışmanın bu kısmına dahil edilmemiştir.

Yıl	Makale İsimleri	Yazar	Konu
2000	Kamusal İletişim Biçimi Olarak Halkla İlişkiler ve Etik	Arş. Gör. Zülfikar Damlapınar	Halkla İlişkilerde etik yaklaşımın önemi
2003	Halkla İlişkilerde Sosyal Sorumluluğun ve Etiğin Uygulanabilirliği	Öğr. Gör. Hilal Özdemir, Arş. Gör. Emel Güler Yılmaz, Arş. Gör. Şeyda Akyol	Sosyal sorumluluk bağlamında halkla ilişkilerin etik değerlerinin incelenmesi: Müşteriler ile ilişkiler, medya ile ilişkiler, doğruluk ve dürüstlük ilkelerinin belirlenmesi
2005	Halkla İlişkileri Sorgulamak	Doç. Dr. Aylin Pira, Doç. Dr. Füsün Kocabaş	Halkla ilişkiler alanındaki etik problemler ve çözüm önerileri
2006	Halkla İlişkiler Mesleğinde Etik Anlayışı	Arş. Gör. Özlem Güllüoğlu	Halkla ilişkilerde etik yaklaşımın öğeleri, sosyal sorumluluk, kalite bilinci, doğruluk ve

			güven, yönetim anlayışı. Etik dışı durumlar: Kamu yararını göz ardı etmek, çıkar sağlamak, propaganda. Halkla İlişkiler etiğini belirleme çabaları üzerine bir çalışma
2006	Halkla İlişkiler Etiğinde Öne Çıkan Modellerin Etik Sistemler Açısından Değerlendirilmesi	Dr. Öğr. Üyesi İdil Sayımer	Halkla ilişkiler modelleri, etik kavramları ve halkla ilişkilerin etik boyuttan incelenmesi
2006	Halkla İlişkiler Alanında Etik Sorunlar	Prof. Dr. Zafer Özden, Dr. Öğr. Üyesi Mine Saran	Halkla ilişkiler alanındaki etik düzenlemelerin yararları ve alana yönelik eleştiriler
2007	Türkiye'de Ulusal Basın ile ilişkiler Kapsamında Halkla İlişkiler ve Reklamcıların Etik Sorunları	Dr. Öğr. Üyesi Ebru Özgen, Dr. Öğr. Üyesi Emel Karayel Bilbil	Reklam, halkla ilişkiler ve basın etiği üzerine değerlendirme
2007	Halkla ilişkilerde etik bağlamında Doğan ve Uzan Medya Grupları arasındaki çatışma üzerine bir inceleme	Tolga Şentürk	İçerik analizi kapsamında etik çatışmaların incelenmesi
2012	Bir Meslek Olarak Halkla İlişkiler ve Etik: Halkla İlişkiler Şirketlerinin Web Sitelerine Yönelik Bir Çalışma	Doktora Öğrencisi Nesrin Canpolat	Halkla ilişkiler şirketlerinin mesleki sorumluluklarına yer verip vermemeleri, ulusal ve uluslararası mesleki örgütlere web sitelerinde yer verip vermediklerine dair bir değerlendirme
2012	Halkla İlişkilerde Etik Değerler ve Sosyal Sorumluluk Değer Yargılarının Uygulanabilirliği	Arş. Gör. Abdulsemet Yaman	Sosyal sorumluluğun etik bağlamda eleştirisi
2015	Halkla İlişkiler Etiği	Prof. Dr. Naci İspir, Doç. Dr. Yusuf Yurdigül, Arş. Gör.	Halkla ilişkiler alanında etiğin önemi
2016	Halkla İlişkiler Etiği ve Medya	Dr. Öğr. Üyesi Özgür Selvi, Öğr. Gör. Servet Altan	Medya açısından halkla ilişkilerin etik bakış açısı
2016	Halkla İlişkiler Mesleğinde Etik Olmak Ya da Olmamak	Öğr. Gör. Hasan Çiftçi	Halkla ilişkiler mesleğinde etik
2017	Halkla İlişkiler Etiği Kapsamında Halkla İlişkiler Bölümü Öğrencilerinin Meslek Etik Kurallarına Bakış Açısı	Doç. Dr. Makbule Evrim Gülsünler, Hatice Mine Yayla, Şeyma Tosunlu	Öğrencilerin etik konusundaki bilgilerinin ölçümlendiği bir araştırma

2018	Medya ve Halkla İlişkiler Bağlamında Meslek Etiği	Doç. Dr. Ali Korkmaz, Zeynep Batur Çakal	Medya ve halkla ilişkilerin etik açıdan değerlendirilmesi
2018	Halkla İlişkiler Uzmanı ve Spin Doktoru Arasındaki Temel Fark: Etik	Doç. Dr. Fuat Ustakara	Halkla ilişkiler ve Spin Doktor kavramları üzerine değerlendirme
2019	Yeni Medyada Halkla İlişkiler Etiği Mümkün müdür?	Prof. Dr. Ebru Özgen	Yeni medya üzerinden halkla ilişkiler ve etik sorunsalı
2019	Mesleki Etik İlkeleri Açısından Halkla İlişkiler Mesleğine Yaklaşım	Doktora Öğrencisi Saim Altay, Öğr. Gör. Senem Altay	Halkla ilişkiler mesleğinin etik değerlendirmesi
2020	Halkla İlişkiler ve Etik: 2000 Yılı Sonrası Filmlerde Halkla İlişkiler Mesleği Temsilinin Etik Kodlar Bağlamında İncelenmesi	Doç. Dr. Gül Coşkun Değirmen Yüksek Lisans Özgür Yalçın	Halkla İlişkiler mesleğinin temsil edildiği filmlerde mesleğin etik çerçevede nasıl temsil edildiği çalışılmıştır.

Tablo 1: Google Akademik Taramaları

Google Akademik taramaları incelendiğinde, konusunda ve başlığında “halkla ilişkiler” ve “etik” kelimeleri geçen 19 adet makale bulunmuştur. 1990 yılından 2000 yılına kadar bu alanda etik ve halkla ilişkiler konulu makalenin bulunmaması bu dönemlerde etik konusuna gereken önemin verilmediğinin göstergesidir. 2000 yılından 2020 yılına kadar halkla ilişkiler alanında yazılan makaleler meslek etiği, yeni medya, sosyal sorumluluk ve halkla ilişkiler modellerini kapsamaktadır. Makalelerin sadece dört tanesi araştırma makalesi olup geri kalan makaleler ise derleme makaledir.

“DergiPark” Bulguları

DergiPark üzerinden 1990 ve 2021 yılları arasında “halkla ilişkiler” ve “etik” kelimeleri taranmış ve konusunda “etik” kelimeleri olan çalışmalar araştırmaya dahil edilmiştir. Bu taramaya, tezler, kongre bildirimleri, sunumlar ve kitaplar dahil edilmemiştir. Arama motoru üzerinden yapılan araştırmada, 7.463 makale taranmıştır. Belirtilen yıllar arasında ve konu başlıklarını kapsayan altı adet akademik makaleye ulaşılmıştır. Bu çalışmaların dördü, halkla ilişkiler mesleği ile etik arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı amaçlarken; diğerleri ise, yeni medya ve sosyal sorumluluk ile halkla ilişkileri etik bağlamda değerlendirmiştir. Tek bir çalışma ise sinema mecrasında halkla ilişkiler temsillerini etik bağlamda değerlendirmektedir.

DergiPark üzerinden yapılan araştırmada, 2002 tarihine kadar halkla ilişkiler ve etik konulu bir çalışma bulunmamakla beraber, 2012 ile 2019 yılında ilgili konuya, görece, yoğunlaşmıştır.

Yıl	Makale İsimleri	Yazar	Konu
2002	Halkla İlişkilerin Etik Yönü	Yrd. Doç. Dr. Aydemir Okay	Halkla ilişkiler ve etiğin kavramsal olarak irdelenmesi
2007	Türkiye’de Ulusal Basın İle İlişkiler Kapsamında Halkla İlişkiler ve Reklamcıların Etik Sorunları	Dr. Öğr. Üyesi Ebru Özgen, Dr. Öğr. Üyesi Emel Karayel Bilbil	Reklam, halkla ilişkiler ve basın etiği üzerine değerlendirme
2012	Halkla İlişkilerde Etik Değerler ve Sosyal Sorumluluk Değer Yargılarının Uygulanabilirliği	Arş. Gör. Abdulsemet Yaman	Sosyal Sorumluluğun etik bağlamda eleştirisi
2012	Bir Meslek Olarak Halkla İlişkiler ve Etik: Halkla İlişkiler Şirketlerinin Web Sitelerine Yönelik Bir Çalışma	Doktora Öğrencisi Nesrin Canpolat	Halkla ilişkiler şirketlerinin mesleki sorumluluklarına yer verip vermemeleri, ulusal ve uluslararası mesleki örgütlere web sitelerinde yer verip vermediklerine dair bir değerlendirme
2019	Yeni Medyada Halkla İlişkiler Etiği Mümkün müdür?	Prof. Dr. Ebru Özgen	Yeni medya üzerinden halkla ilişkiler ve etik sorunsalı
2019	Halkla İlişkiler Uzmanı ile Spin Doktoru Arasındaki Temel Fark: Etik	Doç. Dr. Fuat Ustakara	Halkla ilişkiler mesleği ile spin doktoru arasındaki farkları etik merkezli değerlendirmek

Tablo 2: DergiPark Taramaları**Ulusal Tez Merkezi Çalışmaları**

Halkla ilişkiler ve etik alanındaki tez çalışmalarına ulaşmak için Ulusal Tez Merkezi (tez.yok.gov.tr) taranmış; başlığında ve konusunda “etik” ile “halkla ilişkiler” geçen yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir.

Yıl	Tez İsimleri	Yazar	Konu
1996	Halkla ilişkilerde etik performans	Hasan Metin	(Yüksek Lisans Tezi) Tez detayına ulaşılamadı
2003	Halkla ilişkiler ve etik	Başak Aydemir	(Yüksek Lisans Tezi) Tez detayına ulaşılamadı
2003	Jandarmanın sosyal sorumluluk anlayışı ve jandarmanın etik davranışlarının halkla ilişkilere etkileri	Şamil Türk Özkan	(Yüksek Lisans Tezi) Tez detayına ulaşılamadı
2004	Otel işletmelerinde halkla ilişkiler konseptinin etik değerler yönünden incelenmesi	Süheyla Bayraktar	(Yüksek Lisans Tezi) Anket yöntemiyle otel çalışanları üzerine bir çalışma yapılmış ve değerlendirilmiştir.
2004	Halkla ilişkilerde etik konuların	Nazlı Özcan	(Yüksek Lisans Tezi) Halkla İlişkiler

	ölçülebilirliği: Küresel bir yaklaşım		uygulayıcılarının etik konusundaki görüşleri
2006	Halkla ilişkiler ve etik	Özge Bayar	(Yüksek Lisans Tezi) Halkla İlişkiler mesleğini icra edenlerin halkla ilişkiler ile ilgili normlarını ölçmek amaçlı anket yapılmıştır.
2006	Halkla İlişkiler ve Etik	Tolga Şentürk	(Yüksek Lisans Tezi) Basında kriz döneminde yaşanan sorunlar etik açıdan ele alınmıştır.
2019	Halkla İlişkiler ve Gazeteci İlişki Modelleri Açısından Mesleki Etik Değerler	Pınar Karahan	(Yüksek Lisans Tezi) Türkiye'de Halkla İlişkiler çalışanları ve gazeteciler arasındaki iletişimi etik değerler boyutunda incelenmiştir.
2019	Şirketlerin Kriz Dönemlerinde Başvurduğu Halkla İlişkiler Uygulamaları ve Etik Değerler	Taha Oğuzhan Özcüre	(Yüksek Lisans Tezi) İmaj onarım teorisine göre Wolkswagen krizi incelenmiştir.
2019	Meslekleşme Ekseninde Halkla İlişkilerde Etik: Uygulayıcıların Meslekleşme ve Etik Algılarını Etkileyen Unsurların Karşılaştırılması İncelenmesi	Selcan Yeşilyurt	(Doktora Tezi) Uygulayıcıların Meslekleşme ve etik algılarını etkileyen unsurlar karşılaştırılmalı incelenmiştir.

Tablo 3: Ulusal Tez Merkezi Taramaları

1990 ve 2021 yılları arasında yazılmış toplamda 10 adet teze ulaşılmıştır. Bu tezlerden sadece birtanesi 1996 yılında yazılmış olup; geri kalan tezler 2003, 2004, 2006 ve 2019 yıllarında yazılmıştır. Tezlerden yalnızca biri doktora tezidir ve iki tezde araştırma yöntemi olarak nicel yöntem kullanılmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de 1960’lı yıllardan itibaren gelişen ve bir meslek örgütlenmesine dönüşen halkla ilişkiler, alanda var olduğundan beri etik arayışı içindedir. Halkla ilişkiler, sosyo-politik ve psikolojik çevreden etkilenmektedir. Halkla ilişkileri etik sorgulamaya yönelten bazı toplumsal değişimler şu şekildedir: “tüketici hareketlerinin artması, çevre hareketinin artması, kamu çalışanlarının görevlerini iyi yapmaması, eğitim seviyesinin yükselmesi, yeni teknolojilerin ortaya çıkması” (Dunn, 1986: 140-144; akt. Okay, 2002: 394-396). Ancak akademik anlamda, çalışmanın bulgularına 2000 yılından önce hiçbir veriye rastlanmamış olup,

2000 sonrası dönemde de belirgin bir artış göstermemektedir. Buna karşın, araştırma sırasında ortaya çıkan diğer bulgulardan biri ise, doğrudan halkla ilişkiler ile ilintili olmayıp, halkla ilişkilerin araçlarından sosyal sorumluluk ve kurumsal itibar konularında etik unsurunun da görece yoğun çalışıldığı söylenebilmektedir. Bu durum, halkla ilişkilerin de gelişen teknoloji ve sosyolojik yapı ile birlikte dönüştüğünü göstermektedir. Ayrıca, çalışmanın kapsamı, sadece “halkla ilişkiler” kelimesini içerdiğinden, verilerin sayıca daha az çıkması olası bir ihtimal olarak sayılabilmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, sadece halkla ilişkiler değil, sosyal sorumluluk, kurumsal itibar, kriz iletişimi gibi konular da ele alınırsa, çalışmanın zenginleşeceği öngörülüp, bütüncül bir bakış açısı da sağlanmış olacaktır. Google Akademik, DergiPark, Ulusal Tez Merkezi akademik arama motorlarında yapılan taramaya göre, çalışmaların geneli halkla ilişkiler ve etik arasındaki ilişkiyi irdelemektedir. Bu irdelemeler, etik konusunu halkla ilişkilerde araştırmaya değer bir olgu olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Google Akademik, DergiPark ve Ulusal Tez Merkezi akademik ara motorları incelendiğinde, çalışmaların çoğunun derleme çalışma olduğu, araştırma çalışmalarının çok az sayıda olduğu görülmektedir. Etik ile ilgili araştırma yapmanın derinliği ve zorluğu araştırmacıları literatür taramasına yönlendirmiş olabilmektedir. Google Akademik, DergiPark ve Ulusal Tez Merkezi’ndeki bulgular incelendiğinde, tezlerin makalelere göre daha çok sayıda olduğu görülmektedir. Bunun sebebi, etik konusunun tek başına çok derinlikli, kapsamlı bir düşünsel yapıda olması ve halen tartışılan bir kavram olduğundan araştırmasının diğer konulara göre daha subjektif oluyor olabilmesi, konu ile ilgili çalışmalarda daha uzun dönemde daha etkili sonuç alınacak olabilmesidir. Ancak tezlerin dokuzunun yüksek lisans bir tanesinin doktora tezi olması, konunun doktora seviyesinde belirlenen yıllar içerisinde çok çalışılmadığını göstermektedir.

Bu bağlamda, ilerleyen dönemlerde “halkla ilişkiler ve etik” ilişkisini irdeleyen, yeni bakış açıları ve çözüm önerileri getirecek olan akademik çalışmalar, literatüre katkı açısından değerli çıktılar olacaklardır.

Kaynakça

- Aristo, (2020). *Nikomakhos'a Etik*. Say Yayınları.
- Asna, A. (2012). *Kuramda ve uygulamada halkla ilişkiler*. Pozitif Yayınları.
- Altay, S., & Altay, S. (2019). Mesleki Etik İlkeleri Açısından Halkla İlişkiler Mesleğine Yaklaşım. *Turkish Studies-Social Sciences*, 14(6), 2833-2862.
- Aydemir, B.A. (2003). *Halkla ilişkiler ve etik* (Yüksek Lisans Tezi). Tez.yok.gov.tr. 127950
- Aylin, P. & Kocabaş, F. (2005). Halkla İlişkileri Sorgulamak. *Selçuk İletişim*, 3(4), 34-40.
- Bayar, Ö. (2006) Halkla ilişkiler ve etik (Yüksek Lisans Tezi). Tez.yok.gov.tr. 1911431
- Bayraktar, S. (2004). *Otel işletmelerinde halkla ilişkiler konseptinin etik değerler yönünden incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Tez.yok.gov.tr. 147226
- Bowen, S. A. (2008). A state of neglect: Public relations as 'corporate conscience' or ethics counsel. *Journal of Public Relations Research*, 20(3), 271-296.
- Canpolat, N. (2012). Bir Meslek Olarak Halkla İlişkiler ve Etik: Halkla İlişkiler Şirketlerinin Web Sitelerine Yönelik Bir Çalışma. *Journal of Yasar University*, 7(25).
- Cutlip, S. M., Center, A. H., & Broom, G. M. (2007). *Effective Public Relations*. Pearson.
- Çiftçi, H. (2016). Halkla ilişkiler mesleğinde etik olmak ya da olmamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(30), 538-548.
- Damlapınar, Z. (2000). Kamusal İletişim Biçimi Olarak Halkla İlişkiler ve Etik. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 299-309.
- Değirmen, G. C., & YALÇIN, Ö. (2020). Halkla İlişkiler ve Etik: 2000 Yılı Sonrası Filmlerde Halkla İlişkiler Mesleği Temsilinin Etik Kodlar Bağlamında İncelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(2), 519-542.
- Gülsünler, M. E., Yayla, H. M., & Tosunlu, Ş. (2017). Halkla İlişkiler Etiği Kapsamında Halkla İlişkiler Bölümü Öğrencilerinin Meslek Etik Kurallarına Bakış Açısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (14), 112-138.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş: iletişim alanından örneklerle*. Siyasal Kitabevi.
- Hürmeriç, P. (2016). *Halkla İlişkiler ve Etik: Süreğiden Tartışma*. Peltekoğlu, F.B., İletişimin Gücü içinde (369-385). Beta Basım Yayın Dağıtım.
- IPRA (2011). IPRA Codes. International Public Relations Association, erişim: 6 Eylül 2021, <https://www.ipra.org/member-services/code-of-conduct/#:~:text=Launched%20in%202011%20the%20IPRA,the%202007%20Code%20of%20Brussels> adresinden alındı.

- İspir, N., Yurdigül, Y., & Küçükalkan, Y. (2015). Halkla İlişkiler Etiği. *Tarih Okulu Dergisi*, 353-375.
- Karahan P. (2019). *Halkla İlişkiler ve Gazeteci İlişki Modelleri Açısından Mesleki Etik Değerler*. (Yüksek Lisans Tezi). Tez.yok.gov.tr 542890
- Korkmaz, A., & Çakal, Z. B. Medya ve Halkla İlişkiler Bağlamında Meslek Etiği. *Uluslararası Etik Araştırmaları Sempozyumu*, 144-151.
- Kuçuradi, I. (2007). Problems of ethics and of professional ethics. *Reproductive BioMedicine Online*, 14, 70-72.
- Kuehn, M. (2020). *Immanuel Kant*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Lattimore, D. L., Baskin, O. W., Heiman, S. T., Toth, E. L., & Van Leuven, M. L. (2009). *Public relations: The practice and the profession*. McGraw-Hill: New York
- Magee, B., Demir, F., & Şener, B. S. (2004). *Felsefenin öyküsü*. Dost Kitabevi Yayınları.
- Metin, H. (1996). *Halkla ilişkilerde etik performans* (Yüksek Lisans Tezi). Tez.yok.gov.tr. 52617.
- Okay, A. (2012). Halkla İlişkiler Etik Yönü. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | İstanbul University Faculty of Communication Journal , 0 (13).
- Okay, A., & Okay, A. (2010). *Halkla İlişkiler Kavram. Strateji ve Uygulamaları*, Der Yayınları, İstanbul.
- Özcan N. (2004). *Halkla ilişkilerde etik konuların ölçülebilirliği: Küresel bir yaklaşım* (Yüksek Lisans Tezi). Tez.yok.gov.tr. 148112
- Özcüre T. O. (2019). *Şirketlerin Kriz Dönemlerinde Başvurduğu Halkla İlişkiler Uygulamaları ve Etik Değerler* (Yüksek Lisans Tezi). Tez.yok.gov.tr 553280
- Özdemir, H., Yılmaz, E. G., & Akyol, Ş. (2003). Halkla ilişkilerde sosyal sorumluluğun ve etiğin uygulanabilirliği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*
- Özden, Z., & Saran, M. (2006). Halkla ilişkiler alanında etik sorunlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*
- Özgen, E. (2016). Halkla İlişkilerin İtibar Sorunu. Peltekoğlu, F.B., İletişimin Gücü içinde (385-407). Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Özgen, E., & Bilbil, E. (2007). Türkiye'de Ulusal Basın ile İlişkiler Kapsamında Halkla İlişkiler ve Reklamcıların Etik Sorunları. *Marmara İletişim Dergisi*, 12(12), 177-185.
- Özgen, E. Yeni Medyada Halkla ilişkiler etiği Mümkün Müdür?. *Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi Etkileşim*, (3), 54-62.
- Özkan, Ş. (2003). *Jandarmanın sosyal sorumluluk anlayışı ve jandarmanın etik davranışlarının halkla ilişkilere etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Tez.yok.gov.tr. 126466
- Parsons, P. J. (2016). *Ethics in public relations: A guide to best practice*. Kogan Page Publishers.

Peltekoğlu, F. B. (2018). *Halkla ilişkiler nedir*. Beta Basım Yayım Dağıtım.

Platon, (2020). *Socrates 'in Savunması*. Türkiye İş Bankası Yayınları.

Porter, L. (2010). Communicating for the good of the state: A post-symmetrical polemic on persuasion in ethical public relations. *Public Relations Review*, 36(2), 127-133.

PRSA (tarih yok). PRSA Code of Ethics, Public Relations Society of America, Erişim: 3 Ekim 2021, <https://www.prsa.org/about/prsa-code-of-ethics> adresinden alındı.

Roper, J. (2005). Symmetrical communication: Excellent public relations or a strategy for hegemony?. *Journal of Public Relations Research*, 17(1), 69-86.

Saymer, İ. (2006). Halkla ilişkiler etiğinde öne çıkan modellerin etik sistemler açısından değerlendirilmesi. *Küresel İletişim Dergisi*, 2(4), 145.

Selvi, Ö., & Altan, S. (2016). Halkla İlişkiler Etiği ve Medya. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 19(1), 277-301

Spector, S.J. (2021). “#EthicsMatter - Ivy Lee and The First Code of Ethics” <https://www.globalalliancepr.org/thoughts/2021/2/19/ivy-lee-and-the-first-code-of-ethics> adresinden alınmıştır.

Şentürk, T. Halkla ilişkilerde etik bağlamında Doğan ve Uzan Medya Grupları arasındaki çatışma üzerine bir inceleme.

Şentürk, T. (2006) Halkla İlişkiler ve Etik (Yüksek Lisans Tezi). Tez.yok.gov.tr. 229444

TUHİD. (tarih yok). Tühid Meslek İlkeleri. TUHİD Türkiye Halkla İlişkiler Derneği, Erişim: 3 Ekim 2021, <https://www.tuhid.org/tuhid-meslek-ilkeleri.html> adresinden alındı

Ustakara F. Halkla İlişkiler Uzmanı ile Spin Doktoru Arasındaki Temel Fark: Etik. *Simetrik İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 27-36.

Yaman, A. (2012). Halkla ilişkilerde etik değerler ve sosyal sorumluluk değer yargılarının uygulanabilirliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*

Yeşilyurt S. (2019). *Meslekleşme Ekseninde Halkla İlişkilerde Etik: Uygulayıcıların Meslekleşme ve Etik Algularını Etkileyen Unsurların Karşılaştırılması İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Tez.yok.gov.tr. 555215